

COMPARATIVE LITERATURE

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-34>

RECEPTION OF WAR IN CONTEMPORARY POLISH AND UKRAINIAN ESSAYS

РЕЦЕПЦІЯ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЕСЕЇСТИЦІ

Rozhdestvenska I. Ye.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages
and Vocational Training
University of Customs and Finance
Dnipro, Ukraine*

Рождественська І. Є.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології,
перекладу та професійної
мовної підготовки
Університет митної справи
та фінансів
м. Дніпро, Україна*

Починаючи з 2014 року в Україні видано вже кілька сотен книжок про війну, бо всі ми її учасниками і свідками. Особливу увагу читача привертають твори, змістом яких є свідцтво побаченого і пережитого, в основу яких покладено опозицію між «Я» і «світом», тому у жанровій палітрі воєнної літератури домінують твори особистого документу, а саме репортажі, щоденники, листи, спогади. Особливе місце серед цієї літератури посідає есеїстика, у якій відбувається інтелектуальне опрацювання сирого матеріалу, інтерпретація і трансформація побаченого, його категоризація. На основі стосунків між домінуючими жанрами можливо описати специфіку рецепції категорії «війна» в сучасній польській і українській прозі.

Якщо увиразнити особливості польської есеїстики, присвяченій сучасному воєнному дискурсу, з'ясується, що концепт «війна» сформувався у ній ще до початку цієї війни. У 2008 р. тематичний випуск журналу літературної критики і теорії «Тексти друге» був присвячений вивченню історії подолання воєнних травм в культурі ХХ ст., перед усім переосмисленню травм Першої світової війни на основі аналізу літературного та літературно-критичного дискурсу.

Філософський есей професора Тадеуша Славка «Темне світло війни»[5], перечитування поетичних і прозових творів епохи Першої світової війни з точки зору сьогоденного читача розглядається як застереження і передбачення «страшної війни» [5, с. 183]. На підставі аналізу подій минулого автор висуває дві тези: ХХ ст. починається з ідеї війни як ідеологічного інструменту національної держави; ХХІ ст. відновлює дихотомію «свій-чужий», що неминуче тягне за собою небезпеку, на яку слід звернути увагу [5, х. 183]. Травму Першої світової війни переосмислено автором з точки зору політичної теології [2], коли шляхом аналізу літературного дискурсу можливо встановити аналогію між системою уявлень і відповідними поняттями, між теологічною та політичною картинами світу. Обраний метод передбачає інтерпретацію понять, отже сприяє розкриттю авторської риторики. Автор починає з того, що зазначає, що війну важко описати. «Там, де думка про життя видніється в блакитному, освітленому небі, думка про війну прагне за будь-яку ціну стати невидимою. Звідси труднощі, з якими стикаються ті, хто хоче їй протистояти. Особливо важко протистояти прихованому і невлдимому супротивнику. Перш за все його треба побачити, щоб визначити, назвати, зобразити. Тим часом воєнне мислення замітає сліди, дозволяє бачити жертви, ретельно приховуючи причину того, що іще до жертвовної смерті людина потрапляє в особливу сферу, в якій замовкають усі слова, образи тьмяніють, звуки стають глухими» [5, с. 177]. Так само у одному з есеїв Павло Казарін зазначає: «Я не дуже розумію, як писати про війну. <...> Військова муза рідко виризняється гуманністю до автора.<...> Натхнення для такого літературного процесу чимось нагадує прижиттєве донорство органів»[1]. Т.Славек шукає відповіді на питання, які релігійні сенси приховано в політичних подіях війни, як Першої світової, так і кожної наступної. В результаті використання теологічної аналогії між воєнним мисленням як деформацією світла автор відсилає нас до печери Платона, в якій поневолених людей годують видимістю знання. Світло воєнного мислення – хворобливий, пекельний відблиск спалахів, ракет, що вибухають.

Що змінилося у розумінні війни, як виникає з есеїстики її нової фази? Оцінка війни, як зазначає М. Беньчик [3]. Ідея «привітання зброї» паралельно з'являється у назвах есеїв П. Казаріна і М. Беньчика. М.П. Марковський зазначає, що війна зміцнює спільноту, проводячи аналогію між політичним і теологічним[4].

Отже, політична теологія виявляється новою оптикою, здатною розкрити сутність понять і категорій, якими оперує автор.

Перспективою подальшого дослідження є вивчення риторичних особливостей сучасної польської та української есеїстики.

Література:

1. Казарін П. Привіт, зброє! Нотатки з армії. *Українська правда*. 2023. 25 березня. <https://www.pravda.com.ua/cdn/cd1/bforum/a8.html>
2. Недашківський П. Карл Шмитт: краткое введение в «политическую теологию». *Verbum*. 2019, № 31. <https://www.verbum.com.ua/05/2019/political-theology/short-introduction-to-carl-schmitt/>
3. Bieńczyk M. Powitanie z bronią. *Tygodnik powszechny*. 2022, № 51-52. <https://www.tygodnikpowszechny.pl/powitanie-z-bronia-181769>
4. Markowski M .P. Wspólnota, wojna i władza. *Tygodnik powszechny*. 2022, № 18-19. <https://www.tygodnikpowszechny.pl/wspolnota-wojna-i-wladza-173589>
5. Sławek T. Ciemne światło wojny. *Teksty Drugie*. 2018, № 4. S. 170–191. <http://journals.openedition.org/td/11152>